

Överklaganden av valresultaten

Valmyndigheten fastställde i ett beslut den 17 september 2022 utgången av valet till riksdagen den 11 september 2022. Valprovsnämnden uppfattar att de överklaganden som behandlas här omfattar såväl Valmyndighetens beslut att fastställa utgången av valet till riksdagen som berörda länsstyrelsernas beslut att fastställa utgången av valen till regionförmäktige och kommunfullmäktige i aktuella valkretsar.

Bakgrund

Valmyndigheten erbjuder i samband med de allmänna valen de väljare som har en synsättning ett paket med valmaterial i punktskrift. Valmyndigheten skickar ut paketet efter beställning av väljaren. I paketet finns förutom allmän information om innehållet ett antal kuvert som på framsidan innehåller uppgifter om vad kuvertet innehåller. Uppgifterna på kuvertet finns dels i punktskrift, dels i s.k. svartskrift, dvs. skrift som ska läsas med synen. I kuverten finns valsedlar för alla stora partier samt blanka valsedlar i svartskrift för samtliga tre val.

I samband med de allmänna valen 2022 skickade Valmyndigheten ut omkring 280 kit, dvs. uppsättningar med punktskriftsmaterial, till väljare som beställt sådant material från myndigheten. Ytterligare 140 kit med punktskriftsmaterial skickades ut till kommuner för vidare distribution till väljare.

Valmyndigheten uppmärksammades den 9 september 2022 på att det förekom ett fel i det punktskriftsmaterial avseende kommunfullmäktigeval som skickats ut. Av ett pressmeddelande från Valmyndigheten samma dag framgår att det var i punktskriftskuvert för Miljöpartiet som det förekommit fel valsedel.

Valprovsnämnden har vid sitt sammanträde den 14 december 2022 förevisats en uppsättning av valmaterial i punktskrift.

Redogörelse för överklagandena

Alfonso Allende, Sara Lahtinen, Lill Eriksson, Boris Samuelsson, Lennart Karlsson och Ulrika Norelius Centervik har överklagat valresultatet, diarienumren i de olika överklagandena framgår av [bilaga](#).

I det följande redogörs för vart och ett av dessa överklaganden.

Dnr 106-2022

Allende Alfonso har yrkat att Sveriges synskadade ska få göra om sin del av valen till riksdag, region- och kommunfullmäktige. Han har hänvisat till Valmyndighetens felaktiga valinformation och det felaktigt utskickade valmaterialet till synskadade.

Dnr 107-2022

Sara Lahtinen anför att flera väljare fått felaktiga kuvert med valsedlar. Vissa av kuverten har varit märkta med ett partis namn, men innehållit valsedlar från ett annat parti. Hon menar att det finns en stor risk att synskadade omedvetet kan ha röstat på ett annat parti än de avsett.

Dnr 152-2022

Lill Eriksson har yrkat att Valprövningsnämnden ska upphäva Valmyndighetens och länsstyrelsernas beslut att fastställa utgången av de olika valen och besluta om nyval.

Lill Eriksson har även tagit upp frågan om köbildning till vallokalerna i sitt överklagande. Hon menar att många personer tvingats avstå från att rösta p.g.a. de långa köerna.

Dnr 171-2022

Boris Samuelsson har också yrkat att Valprövningsnämnden ska upphäva Valmyndighetens och länsstyrelsernas beslut att fastställa de olika valen. Han har i sitt överklagande anfört bl.a. följande när det gäller valmaterial till synskadade. Valmyndigheten har tillhandahållit valmaterial till synskadade. Det har framkommit att ett antal kuvert som fanns i valmaterialet skickats ut till synskadade har haft en avvikelse mellan de uppgifter som stod i punktskrift utanpå kuvertet och vilken valsedel och vilket partinamn som de facto fanns i kuvertet. Detta har inneburit att ett antal synskadade kan ha röstat på ett helt annat parti än det de avsett att rösta på. Felet på kuverten uppdagades först den 9 september och det var då svårt att nå ut till alla synskadade och uppmärksamma dem på vad som blivit fel och vad som kunde göras åt det.

Boris Samuelsson har vidare i sitt överklagande tagit upp frågan om bristfälliga logistiska lösningar vid val- och röstningslokaler med köbildning som resultat. Han menar att bristerna har påverkat antalet som avsett att rösta i förhållande till hur många som rent faktiskt avlagt sina röster i årets val.

Dnr 184-2022

Lennart Karlsson har yrkat att Valprövningsnämnden utreder om valet kan rättas genom att låta synskadade som fått eller velat få valmaterial med valsedlar i kuvert märkta med punktskrift få möjlighet att rösta på nytt. I andra hand har han yrkat att nämnden ska föreslå åtgärder som säkerställer att synskadade i framtida val får korrekt valmaterial från Valmyndigheten för att dessa personer därigenom ska kunna rösta på önskat parti med bevarad valhemlighet. Han har till grund för sitt överklagande anfört bl.a. följande. Det valmaterial som skickats ut till synskadade från Valmyndigheten var felaktigt. Materialet finns till för dem som är gravt synskadade eller blinda ska kunna rösta på önskat parti utan att behöva avslöja sin valhemlighet. Det upptäcktes att vissa av de utskickade kuverten innehöll ett annat partis valsedlar än vad som var angivet på kuvertet. Vissa personer som fått valmaterialet kan därmed omedvetet ha röstat på ett parti de egentligen inte velat lägga sin röst på. Sammantaget innebär detta att vissa personer med synnedsättning inte har kunnat rösta, att andra kan ha lagt sin röst på ett parti de inte önskat och ytterligare några kan ha sett sig tvungna att be om hjälp vid röstningen och har därmed fått avslöja sin valhemlighet.

Dnr 188-2022

Ulrika Norelius Centervik har anfört att något måste göras för att annars är människors röster inte lika mycket värda i ett val vilket ju är själva fundamentet i en demokrati. Fredagen den 9 september fanns uppgift i massmedier om att det punktskriftsutskick som Valmyndigheten skickat ut till synskadade var felaktigt. Hon är synskadad och hade förtidsröstat med hjälp av detta material och trodde därmed att hennes val var klart. Hon kontaktade Valmyndigheten som informerade om att hon kunde ångerrösta i vallokalen på valdagen och ta hjälp av en valförrättare. Hon påpekade att det inte är givet att man som blind hittar till sin vallokal och att det är svårt att boka in en ledsagare med så kort varsel. Valmyndigheten meddelade att hon får ha förtröstan att det har blivit rätt och att det troligtvis var så att hon hade röstat på den eller de partier hon avsett.

Ulrika Norelius Centervik har framhållit att detta inte rör bara henne själv, utan alla synskadade som röstat med hjälp av det punktskriftsmärkta materialet. Hur många synskadade som ingår i just hennes valkrets är omöjligt att veta.

Valmyndighetens yttranden

Valmyndigheten har yttrat sig över frågan om fel i det punktskriftsmaterial avseende kommunfullmäktigeval som skickats ut från Valmyndigheten och har anfört bl.a. följande.

Valmyndighetens utredning

Den 9 september uppmärksammades Valmyndigheten på att det förekom ett fel i det punktskriftsmaterial avseende kommunfullmäktigeval som skickats från Valmyndigheten genom att myndigheten fick uppgifter från media och kontaktades av två väljare angående problemet. Valmyndigheten genomförde den 10 september 2022 en stickprovskontroll och upptäckte att det inrapporterade felet förekom. Därefter genomfördes en omfattande kontroll av det punktskriftsmaterial som fortfarande fanns kvar i lager hos Valmyndigheten. I de 288 punktskriftskit som fanns kvar identifierades 254 punktskriftskuvert för Miljöpartiet för val till kommunfullmäktige. Bland dessa 254 identifierade punktskriftskuvert för Miljöpartiet för val till kommunfullmäktige innehöll 50 fel valsedel, nämligen en för Kristdemokraterna. Detta medför att 19,6 procent av de kvarvarande punktskriftskuverten för Miljöpartiet för val till kommunfullmäktige innehöll fel valsedel.

Därefter genomförde Valmyndigheten ytterligare kontroller av övriga punktskriftskuvert som fortfarande fanns i Valmyndighetens lager. Totalt genomfördes kontroll av cirka 5 000 punktskriftskuvert av de cirka 8 600 punktskriftskuvert som fortfarande fanns hos Valmyndigheten. Inga avvikelser identifierades i denna kontroll.

Valmyndigheten har skickat ut cirka 284 kit med punktskriftsmaterial till väljare och cirka 140 kit med punktskriftsmaterial till kommuner för vidare distribution till väljare.

Inför valhelgen hade Valmyndigheten skickat ut punktskriftsmaterial till ett tjugotal av de största kommunerna i landet. Valmyndigheten informerade den 10 september 2022 dessa kommuner om att det förekom fel i materialet och uppmanade dem att inte dela ut det till väljare.

Valupplysningen har informerat de väljare som ringde in och uttryckte sin oro med anledning av det inträffade om möjligheten att ångerrösta om man var osäker på sin röst.

Härutöver publicerade Valmyndigheten den 10 september 2022 en nyhet på sin webbplats med rubriken Fel i punktskriftsmaterial i val till kommunfullmäktige. En utskrift av nyheten bifogas detta yttrande.

Leverantören som förser Valmyndigheten med plockat punktskriftsmaterial har tillfrågats om det inträffade. Produktionen är manuell. En uppsättning punktskriftsmaterial tas fram som mall och arbetet att plocka materialet i enlighet med mallen leds av produktionsledare. Cirka 800 stycken enheter är producerade och för att kvalitetssäkra produktionen har bolaget gjort stickprov på var femtionde enhet.

Valmyndigheten har polisanmält felet som misstänkt otillbörligt verkande vid röstning men förundersökningen har lagts ned.

Valmyndighetens bedömning av överklagandena med avseende på frågor om valmaterial och valinformation till personer med synnedsättning

Inledningsvis konstaterar Valmyndigheten att de fel som uppmärksammats haft med materialet för val till kommunfullmäktige att göra, varför myndigheten begränsar sig till att göra en bedömning av det inträffade med avseende på valen till kommunfullmäktige.

Att det förekommit punktskriftskuvert innehållande andra valsedlar än de som förespeglats av kuverten i valen till kommunfullmäktige får sägas utgöra en avvikelse från föreskrivna ordning. Valmyndigheten tar det inträffade på stort allvar och ska tillse att det inte kan upprepas.

Frågan är om det faktum att det förekommit punktskriftskuvert märkta med Miljöpartiets beteckning som innehållit valsedlar för Kristdemokraterna kan ha påverkat något eller några av 2022 års kommunfullmäktigeval.

Då felet upptäcktes den 10 september 2022 gjorde Valmyndigheten en beräkning av vilken framkom följande. Det har skickats ut 284 punktskriftsmaterial av vilka 19,6 innehöll en valsedel för Kristdemokraterna i ett kuvert avsett för Miljöpartiet för val till kommunfullmäktige.

Om det antas att fem procent av de 284 mottagarna av dessa punktskriftsmaterial avsåg att rösta på Miljöpartiet innebär det att det blir fel röst för $284 \cdot 0,196 \cdot 0,05 = 2,78$ väljare. Därmed kan sägas att det sannolikt rör sig om cirka tre felaktiga röster vilka troligtvis fördelar sig på olika kommuner i landet.

Av det sagda följer att det får anses osannolikt att detta fåtal röster (av kommunvalens totalt 6 597 587 röster) fördelat sig på ett sådant sätt att de skulle ha påverkat mandatfördelningen i något av kommunfullmäktigevalen, och än mindre sannolikt att de skulle ha påverkat mandatfördelningen i något av de kommunfullmäktigeval till vilka någon eller några av de klagande haft klagorätt.

Övriga omständigheter

Nedan yttrar sig Valmyndigheten över de omständigheter som framförts vid sidan om felaktigheter i material till personer med synnedsättning, nämligen sådana om den köbildning som uppstått vid röstmottagningsställen. Det rör sig om de två överklagandena med diarienummer 152-2022 respektive 171-2022. I båda dessa ärenden anfördes att det uppstått långa köer utanför vallokalerna och att vissa väljare därför har avstått från att rösta. Valmyndigheten bedömer dock att det i dessa överklaganden inte framkommit något med avseende på köbildning vid vallokaler som kan sägas utgöra en avvikelse från föreskriven ordning.

Valmyndigheten har till sitt yttrande bifogat följande nyhet som publicerades på Valmyndighetens webbplats den 10 september 2022.

Fel i punktskriftsmaterial i val till kommunfullmäktige

I går fick Valmyndigheten genom uppgifter i media kännedom om att det förekom fel valsedlar i punktskriftsmaterial. Mot bakgrund av det har Valmyndigheten nu gått igenom det punktskriftsmaterial som vi har kvar hos oss och kan konstatera att det förekommer fel i delar av materialet för val till kommunfullmäktige.

Det är i punktskriftskuvert för Miljöpartiet för val till kommunfullmäktige som det förekommer fel valsedel. Av 800 plockade punktskriftsmaterial har vi haft möjlighet att kontrollera knappt 300 som vi haft kvar hos Valmyndigheten. Av dessa innehöll 50 en felaktig valsedel för Miljöpartiet i val till kommunfullmäktige.

Vi kan inte nog beklaga det inträffade och ser mycket allvarligt på detta. Om man som väljare känner sig osäker på sin röst eller om man förtidsröstat med punktskriftsmaterial på Miljöpartiet i val till kommunfullmäktige så uppmanar vi väljaren att ångerrösta i morgon i sin vallokal. Det går då bra att ta hjälp av en röstmottagare som har tystnadsplikt.

[...]

Cirka 280 beställda punktskriftsmaterial har skickats ut direkt från Valmyndigheten till väljare inför årets val. Punktskriftsmaterial består av valsedlar för alla stora partier samt blanka valsedlar i svartskrift som ligger i kuvert med punktskrift.

Valmyndigheten har genom Synskadades Riksförbund (SRF) fått vetskap om att fyra personer ska ha fått fel valsedel i punktskriftskuvert. Två av dessa personer har också hört av sig till Valmyndigheten med klagomål om att fel valsedel legat i punktskriftskuvert.

Yttrande med anledning av Valmyndighetens yttrande (dnr 184-2022)

Lennart Karlsson har anfört bl.a. följande med anledning av Valmyndighetens yttrande. Detta ärende liksom övriga överklaganden som rör punktskriftsmaterial till synskadade handlar om att de grundlagsskyddade rättigheterna att rösta säkert och med bevarad valhemlighet har kränkts. Det är uppenbart att rutiner och kontroll av det punktskriftsmärkta materialet har brustit och att detta ytterst är Valmyndighetens ansvar. Myndighetens beräkning av påverkan på valet bygger på osäkra antaganden. Valmyndigheten har gjort en polisanmälan om ”otillbörligt verkande vid röstning” men förundersökningen har lagts ned. Polisen uppger att ärendet lagts ned utan att några utredningsåtgärder vidtagits. Valmyndigheten kunde ha begärt en överprövning av det beslutet men så har inte skett. Med tanke på att en grundlagsskyddad rättighet står på spel är det beklagligt. Valmyndighetens utredning ger varken svar på vad som faktiskt hänt eller vilka de verkliga effekterna på valen blev. Osäkerheterna är stora och det skadar tilltron till valsystemet. Valmanipulation kan inte uteslutas.

Valmyndighetens kompletterande yttrande

Valmyndigheten har yttrat sig över Lennart Karlssons yttrande och anfört följande.

Valmyndighetens bedömning

Det förekom fel i det punktskriftsmaterial som skickats från Valmyndigheten inför 2022 års val. Det är i efterhand omöjligt att utröna exakt i vilken omfattning materialet varit behäftat med fel. Vad som däremot kan konstateras är att Valmyndigheten har skickat ut cirka 285 kit med punktskriftsmaterial till väljare och cirka 140 kit med punktskriftsmaterial till kommuner för vidare distribution till väljare. Bland de cirka 285 uppsättningar av punktskriftsmaterial som skickats ut direkt till väljare kan konstateras att Valmyndigheten vet till vilka kommuner som 218 av dessa skickats. Vad gäller de kommuner i vilka de klagande i de nu aktuella ärendena som rör punktskriftsmaterial till synskadade har klagorätt, konstateras att en uppsättning skickades till Ekerö, tre till Landskrona, 14 till Malmö och 27 till Stockholm. 173 uppsättningar har sänts till väljare i andra kommuner. Valmyndigheten har inte lyckats rekonstruera vart de övriga 66 uppsättningarna har skickats.

Det inträffade är [...] en avvikelse från föreskriven ordning.

Valmyndigheten kan inte nog beklaga det inträffade och instämmer till fullo i det som klaganden gör gällande med avseende på att det inträffade skadar tilltron till valsystemet. Valmyndigheten är i likhet med klaganden av uppfattningen att det inträffade har skadat förtroendet för valens genomförande. Valmyndigheten ser mycket allvarligt på det som hänt och arbetar med åtgärder för att det inte ska kunna upprepas.

Vad beträffar polisanmälan har Polisens nationella operativa avdelning (NOA) av Valmyndigheten ombetts att kontrollera internt huruvida de anser att beslutet om nedläggning är korrekt, vilket de återkopplat att de anser. Det har således skett en intern kontroll av nedläggningsbeslutet som Polismyndigheten står fast vid.

[...]

Valmyndigheten har alltså redan konstaterat att det inträffade är en avvikelse från föreskriven ordning. Det återstår då att avgöra om det med fog kan antas att vad som förekommit har inverkat på valutgången.

Valmyndigheten saknar underlag för att kunna genomföra en känslighetsanalys ifråga om eventuell inverkan på valresultatet i de val som aktualiseras i ärendet, men finner anledning att utreda hur många ytterligare röster som skulle krävas för att mandatfördelningen skulle förändras i de aktuella beslutande församlingarna.

Inledningsvis vill Valmyndigheten se närmare på de val till vilka klaganden haft rösträtt och därmed klagorätt.

I valet till kommunfullmäktige i Ekerö hade det krävts 71 röster för att mandatfördelningen skulle ha påverkats. Vad sedan gäller valet till regionfullmäktige i Stockholms

län konstaterar Valmyndigheten att det hade krävts 2 082 röster för att påverka mandatfördelningen. Vad slutligen gäller riksdagsvalet, hade ytterligare 3 941 eller fler röster krävts för att få det sista mandatet i riksdagen.

I de val, utöver ovan nämnda, som aktualiseras med anledning av övriga överklaganden som rör punktskriftsmaterial till synskadade anför Valmyndigheten följande.

I valet till kommunfullmäktige i Malmö kommun hade krävts ytterligare 207 röster för att mandatfördelningen skulle påverkas. I kommunfullmäktigevalet i Landskrona kommun var motsvarande siffra 53 röster. Vidare hade det krävts 52 röster för att mandatfördelningen i valet till kommunfullmäktige i Stockholms kommun hade påverkats. I valet till regionfullmäktige i Skåne län hade det krävts 404 röster för att påverka mandatfördelningen.

Trots att Valmyndigheten kunnat konstatera att det är fråga om en avvikelse från föreskriven ordning, och hur allvarligt Valmyndigheten än ser på händelsen, är myndighetens bedömning att det inte är rimligt att anta att det inträffade kan ha inverkat på valresultatet i något av de val som överklagandena i de ärenden som rör punktskriftsmaterial till synskadade rör.

Gällande regler

Enligt 15 kap. 13 § vallagen (2005:837) ska Valprovsnämnden upphäva ett val i den omfattning som det behövs och besluta om omval i den berörda valkretsen

1. om det vid förberedande och genomförande av valet som en myndighet svarar för har förekommit någon avvikelse från föreskriven ordning, eller
2. om någon har hindrat röstningen, förvanskat lämnade röster eller otillbörligen verkat vid valet på något annat sätt.

Om rättelse kan åstadkommas genom förnyad sammanräkning eller någon annan sådan mindre ingripande åtgärd, ska nämnden i stället uppdra åt beslutsmyndigheten att vidta en sådan rättelse.

Rättelse enligt första eller andra stycket ska ske bara om det med fog kan antas att vad som förekommit har inverkat på valutgången.

I 15 kap. 3 § vallagen regleras vilka beslut som får överklagas hos Valprovsnämnden. I detta ärende aktualiseras endast punkt 4 enligt vilken bl.a. länsstyrelsens eller den centrala valmyndighetens beslut att fastställa utgången av ett val får överklagas.

Valprovsnämndens bedömning av överklagandet

Valprovsnämnden konstaterar att det i valen till kommunfullmäktige har förekommit punktskriftskuvert som innehållit andra valsedlar än de som förespeglats av uppgifterna på kuverten. Detta är att betrakta som en avvikelse från föreskriven ordning.

Valprovsnämnden ska upphäva ett val i den omfattning som det behövs och besluta om omval om det har förekommit någon avvikelse från föreskriven ordning. Rättelse ska dock endast ske om felet med fog kan antas ha inverkat på valutgången.

Valmyndigheten har därför gjort en beräkning av sannolikheten för att kommunalvalen har kunnat påverkas av det felaktiga utskicket och funnit att det sannolikt rör sig om cirka tre felaktiga röster vilka troligtvis fördelar sig på olika kommuner i landet.

I valen till kommunfullmäktige i Stockholms, Landskrona, Ekerö resp. Malmö kommun hade det enligt Valmyndighetens yttrande krävts 52, 53, 71 resp. 207 röster för att mandatfördelningen skulle ha påverkats. Vad sedan gäller valet till regionfullmäktige i Skåne län resp. Stockholms län konstaterar Valmyndigheten att det hade krävts 404 resp. 2 082 röster för att påverka mandatfördelningen. Vad slutligen gäller riksdagsvalet, hade ytterligare 3 941 eller fler röster krävts för att få det sista mandatet i riksdagen.

Valprövningsnämnden finner mot bakgrund av utredningen i ärendena att det inte med fog kan antas att vad som förekommit har inverkat på valutgången. Överklagandena ska därför avslås i den delen.

Valprövningsnämnden ser dock mycket allvarligt på det som hänt och utgår från att Valmyndigheten vidtar de åtgärder som krävs med anledning av det inträffade för att förhindra att det ska kunna upprepas.

När det gäller frågan om köer till röstmottagningsställen finner Valprövningsnämnden att det som klagandena har anfört är alltför allmänt hållet för att kunna läggas till grund för någon vidare utredning. Överklagandena ska därför avslås även i den delen.

Valprövningsnämnden vill upplysa om att frågan om köer till röstmottagningsställen i Sverige behandlas närmare av Valprövningsnämnden i bl.a. ärende med dnr 46-2022 m.fl.

Valprövningsnämndens beslut

Valprövningsnämnden avslår överklagandena.

På Valprövningsnämndens vägnar

Annika Sandström
ordförande

Madeleine Gabrielson
föredragande

Expedition

Klagandena

Valmyndigheten

Länsstyrelsen i Stockholms län

Länsstyrelsen i Skåne

Ekerö kommun

Landskrona kommun

Malmö kommun

Stockholms stad

Bilaga till Valprövningsnämndens beslut 2022-12-14

Dnr 106-2022 Alfonso Allende

Dnr 107-2022 Sara Lahtinen

Dnr 152-2022 Lill Eriksson

Dnr 171-2022 Boris Samuelsson

Dnr 184_2022 Lennart Karlsson

Dnr 188-2022 Ulrika Norelius Centervik